

Hamlet och Claudius

Text: Yvonne Strandh

Den första upplagan av Hamlet publicerades år 1603. Denna version ansåg man emellertid vara ett så kallat pirattryck. Någon hade skrivit av texten direkt från en föreställning och den var mycket bristfällig. 1605 gav man ut en annan version som var bättre och mer fullständig. Shakespeares båda vänner J. Heminge och H. Condell gav ut ytterligare en version 1623 i den så kallade första folioupplagan av Shakespeares samlade dramatik. Det finns inget handskrivet kvar efter Shakespeares skådespel så vilken tolkning som är mest korrekt vet ingen säkert. Om detta tvistar de lärde. Denna problematik vad gäller tolkning av äldre texter har vi ju läst om tidigare i höst.

Pjäserna framfördes på stora utomhusteatrar. En av dem var The Globe som Shakespeare även var delägare i. Alla rollerna spelades av män vilket var en tradition redan under antiken och medeltiden. De kvinnliga karaktärerna spelades förmodligen av unga pojkar som inte ännu kommit in i målbrottet. För mig känns det som om detta skulle ge även tragedierna en komisk prägel men så var inte fallet. Ibland kunde man låta en kvinna från rollistan klä

ut sig till man. På det sättet kunde man vinna en särskild poäng eftersom det trots allt var en pojke som spelade i rollen. Shakespeares dramatik handlar om människor och han fullföljer renässansens utforskande av människans själsdjup. Till hans konst hör också i hög grad bildspråket. Metaforerna understryker tanken i pjäsen. I Hamlet gäller ofta metaforerna sjukdom och förruttnelse.

Den version av Hamlet som jag har läst är översatt av Britt G Hallqvist. Jag har valt att titta närmare på förhållandet mellan Hamlet och Claudius.

Hamlet är en ung prins som man kan tänka sig har levt ett lyckligt och skyddat liv. När pjäsen börjar har något hänt. Hamlet är mitt uppe i en livskris som började med att hans far dog. Fadern var en aktad kung som Hamlet beundrade och såg upp till. Han tog dödsfallet mycket hårt. Sedan följer händelserna slag i slag. Modern gifter om sig kort efter faderns död. Hamlet ironiserar över detta genom att säga att maten som blev över från faderns begravning kunde serveras vid moderns bröllop. Detta måste ha känts svårt. Moderns

nye man är dessutom Hamlets farbror, Claudius, någon som förmodligen alltid funnits i familjens närhet. Detta kan få vilken yngling som helst i obalans. Man kan tänka sig att Hamlet haft en normal släktrelation till Claudius tidigare. Kanske var han någon som Hamlet sett upp till i egenskap av en äldre och nära släkting.

Något som jag tycker är intressant är frågan om Hamlets ålder. Hur gammal är han egentligen? Jag har inte kunnat få fram något svar på detta. För mig känns han väldigt ung. Det som bl. a. talar för detta är hans villrådighet och tveksamhet. Hur fungerade tronföljden? Varför blev inte Hamlet kung efter faderns död? Var han för ung?

Hamlet befinner sig alltså mitt i en stor livskris. Hela hans värld har rasat. Hans älskade Ofelia har stött bort honom och han kan inte vända sig till sin moder. Han är ensam och övergiven. Då uppenbarar sig faderns vålnad vilket väcker stor förundran. Är det verkligen faderns vålnad eller är det djävulen som är förklädd? Hamlet är osäker men vill ändå tro att det är fadern. Vålnaden avslöjar Claudius som mördaren. Man kan lätt förstå sig Hamlets reaktion.

Claudius: "Ljus, Ljus, ljus!" Träsnitt av E.G. Craig

Farbroderns svek blir nu ohyggligt och hatet mot denne växer sig starkare. Vad är moderns roll i det hela? Är hon också förledd och lurad av Claudius eller har hon varit delaktig i mordet. Vålnaden manar till hämnd men Hamlet är tveksam. Han slits mellan hatet mot Claudius och sorgen över moderns svek. Innan han kan göra något vill han ha ytterligare bevis på att Claudius är den skyldige.

Vad är då Claudius för en person? Pjäsen fokuseras på Hamlet men vi får ändå veta en del om honom. Jag tänker mig honom som mycket äldre än Hamlet men det behöver han naturligtvis inte ha varit. Med sin ålder har han ett övertag som förstärks av hans ställning som kung. Vad fick honom att mördra sin egen bror? Förmodligen strävan efter makt, pengar och berömmelse. Eller var han djupt förälskad i sin svägerska, Gertrud, och ville ha sin rival undanröjd. Dessa skäl har i alla tider fått människor att begå brottsliga handlingar. Förmodligen var det en kombination av flera skäl. Makten lockade honom men jag tror även att han hyste stor kärlek till Gertrud. Jag stödjer mig då på de sätt på vilket han behandlar och tilltalar henne. Han kallar henne bl. a. min kära och min Gertrud och visar på flera sätt ömhet och omsorg. Jag vill i alla fall tro det. Claudius visar också oro och omsorg om Hamlet. När denne visar tecken på galenskap vill han veta orsaken och försöka hjälpa. Dock känns denna omsorg falsk. Dels är det ett spel för hustrun och dels vill han veta om Hamlet anar något angående mordet. Hamlet blir en fiende som måste undanröjas. Hamlet är fylld av förtvivlan. Han har långa dialoger med sig själv och uppvisar tecken på tvekan, samvetsqual och melankoli. Ändå är han fast besluten att hämnas. Genom att börja spela galen hoppas han att ett tillfälle skall yppa sig. Förmodligen var detta inte svårt för honom då han redan var nära galenskapen.

Ett tillfälle till hämnd dyker upp i tredje akten. Kungen är försänt i bön och Hamlet kan lätt sticka ned honom med kniv men han tvekar. Vad får honom att tveka? Först och främst är det hans starka kristna tro som styr hans handlande. Det är Gud själv som skall utkräva hämnd och inte den enskilda människan. Hamlets karaktärsdrag är heller inte typiska för en man med stort hämndbegär. Därför faller sig hans tvekan ganska naturlig och den får

också stora konsekvenser. I och med detta får Claudius möjlighet att smida nya planer och att sätta in motåtgärder. Denna avgörande vändning anses av många vara pjäsens peripeti¹. Kungen är alltså här försänt i bön där han uttrycker stor ånger över vad han gjort. Men hur äkta är de här känslorna? Kanske vet han om att Hamlet har smugit sig nära och kan höra honom. Allt är bara är ett spel, ett försök att undkomma?

Det känns som om Hamlets tveksamhet har en avgörande betydelse för hela pjäsens utgång. Hade han visat lite mer handlingskraft, hade flera människoliv kunnat räddas. Hela denna velighet och vända kanske bottnar i den relation han hade med farbrodern innan mordet och de hatkänslor som nu uppfyller honom. Här måste finnas en stor konflikt. Hamlet vänder sig inte bara från Claudius och sina närmaste utan från hela sin samhällsklass. Han säger sig hellre vilja vara en människa längst ner på samhällsskalan än en som tillhör hovet. Hela hans värld har förvandlats till en plats full av intriger och hat.

Skälet till att jag valde att fördjupa mig i Hamlet är att pjäsen är så otroligt känd. Fastän jag inte läst den tidigare kändes det som om jag hade handlingen helt klar. Jag förväntade mig en tung och svårläst text som skulle vara jobbig att ta sig igenom. Men ack vad fel jag hade! Boken var spännande och mycket lättläst. Bildspråket är helt fantastiskt och jag förstår varför den lockar till nya tolkningar hela tiden.

¹ peripeti = den punkt i en pjäs där handlingen tar en ny - ofta tragisk - vändning.

Denna artikel är en deluppgift på en kurs i litteraturvetenskap på distans vid Lunds universitet.

En dödsgravare. Träsnitt av E.G. Craig